

O Kačićevim filozofijskim rukopisima

Barbarić, Damir

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 1978, 4., 251 - 256**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:157214>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

O KAČIĆEVIM FILOZOFIJSKIM RUKOPISIMA

Damir Barbarić

U proslavu čitatelju za svoje u Veneciji izdano djelo *Elementa peripathetica juxta mentem subtilissimi Doctoris Joannis Duns Scoti*, 1752, kaže Andrija Kačić Mlošić uz ostalo: »Stoga onima koji žele slijediti moje tragove u nauk Aristotelov po uputi najsuptilnijeg Doktora, pružam ovu malu logiku, a potom ću veliku logiku, obje fizike i metafiziku pružiti malo poslije, bude li se ova mala logika svidjela.«¹

Do smrti svoje, međutim, god. 1760, izdao je samo još dva izdanja *Razgovora ugodnog* i *Korabljicu*. No, kakva je sudbina onih najavljenih filozofijskih djela, što ih je, čini se, Kačić već bio za objavljivanje pripremio? Ovo je pitanje do danas još ostalo neodgovoreno.

U svojoj kratkoj, 1907. pisanoj, raspravi o Kačićevoj »maloj logici« (tiskanoj po prvi puta 1976. u »Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine« 3—4, str. 191—218) osvrće se Albert Bazala na to isto pitanje riječima: »Kačić je imao gotov 'tečaj filozofije', imao je bilješke o fizici jednoj i drugoj, metafizici i cijelu logiku (minor et maior), i sve je to namjeravao izdati tiskom. Zašto nije izveo tu svoju namjeru, izraženu u posveti *Elementata*? Možda krenuvši na drugi posao nije dospio te bilješke i rukopise prirediti za tisak, pa se negdje nalaze ili se izgubiše. Takvih rukopisa ima u samostanskim knjižnicama i danas; možda je koji od njih i Kačićev.«

U potragu za Kačićevim filozofijskim rukopisima dao se fra Karlo Eterović, u sklopu priprema za svoju monografiju o Kačiću koja je pod naslovom *Fra Andrija Kačić Miošić na temelju*

¹ Iis igitur, qui in Aristotele sectando subtilissimi Doctoris mei vestigiis inhaerere cupiunt, parvum hanc Logicam exhibeo, Logicam deinde maiorem, utramque Physicam, metaphysicamque, si haec minor Logica placuerit, paulo post exhibiturus.

novih istraživanja tiskana 1923. u Dubrovniku. Potraga, međutim, nije donijela uspjeha. Eterović kaže (str. 39): »Gdje su rukopisi o kojima govori [tj. Kačić u gore citiranom proslavu čitatelju, D. B.]? Cursus philosophicus, koji spomenuh u pogl. 3 nije cijela filozofija. Neki vele, da ona mora biti u šibenskoj biblioteci sv. Lovre. Ja držim, da bi se rukopis prije imao naći u Zaostrogu ili Sumartinu, jer kako je Kačić Elementa uzeo sobom, kad je pošao iz Šibenika 1745. i tiskao ih tekar 1752, razložito je, da je i ostale rukopise o filozofiji ponio iz Šibenika. Međutim do danas se ne namjerih na te željkovane rukopise ni u jednom od tri spomenuta manastira.«

Iza toga, tek se 1973. godine čuje opet jedan, i to najinteresantniji, glas o rukopisima Kačićevim. U časopisu »Kačić« br. 5, str. 165—167, obavještava fra Ivan Glibotić javnost o tri rukopisa što ih je našao u arhivu franjevačkog samostana u Sumartinu i za koje drži da su upravo oni traženi rukopisi Kačićevi iz filozofije.

Došavši, zahvaljujući razumijevanju i pomoći sumartinskog župnika fra Marija Jurišića, u priliku da poblizje ispitam naznačene rukopise i provjerim Glibotićeve argumente za autorstvo Kačićevo, utvrdio sam da se *ne* radi o Kačićevim filozofijskim rukopisima. Razloge za tvrdnju valja sad iznijeti.

Sporni rukopisi su kodeksi br. 8, 9 i 10 sumartinskog arhiva. Njihovu je vanjštinu Glibotić detaljno opisao. Prvi rukopis, kodeks br. 8, uvezan u pergamenu, sadrži opću fiziku. Glibotić je previdio da, u njemu, osim uvoda i prvih 22 lista koje on navodi, nedostaju još listovi 87—126, oni na kojima je, prema sadržaju na kraju kodeksa, bio izložen vlastiti autorov nazor (sententia nostra) o prvoj materiji i drugim nekim odlučnim temama opće fizike. Drugi kodeks, br. 9, također u pergameni, sadrži partikularnu fiziku i metafiziku a završava naznakom: universae philosophiae finis.

Na prvoj unutarnjoj strani korica u oba je rukopisa prvotno stajalo ime autora. Na tom je mjestu u drugom kodeksu, očito namjerno, izrezan papir sa imenom. Na prvom kodeksu, međutim, gdje izrezivanje tehnički nije bilo moguće, onaj je dio pergamene gdje stoji ime autora sastrugan, u namjeri da se ono izbriše. Unatoč brisanju, razaznaje se ipak barem vlastito ime autora: Andreas. Prvo i zadnje slovo je, štoviše, ostalo posve netaknuto. Tu je upravo jedan od Glibotićevih argumenata za to da je autor rukopisa Kačić: »Prvo slovo A i zadnje s očito je Kačićev rukopis. Naime u našem arhivu imamo njegovih autografa i lako je to konfrontirati.«

Glibotić nadalje smatra da su oba ova prva kodeksa pisana istom rukom. To, međutim, nije točno. Uistinu, u oba prevladava jedan isti rukopis, no jednako tako je u oba kodeksa dobar dio ispisan jednim posve drugačijim rukopisom. Kodeks 8 pisan je

tim drugim rukopisom sve do lista 139, a u kodeksu 9 njime je pisana knj. II, o meteorima, od lista 47—98.

Treći kodeks, uvezan u karton, sadrži u jednom i opću i partikularnu fiziku. Opća se po sadržaju uglavnom, osim u izvedbi detalja, slaže s kod. 8, dok partikularna fizika obrađuje, za razliku od kod. 9, isključivo astronomiju. Glibotić je previdio da na završetku partikularne fizike tog trećeg kodeksa (str. 130—132) stoje dva dodatka s nadopunama za ranija mjesta u knjizi koja su opet pisana istim onim rukopisom koji se i u kod. 8 i 9 javljao u manjem opsegu. Inače, Glibotić smatra da je rukopis kojim je pisana, dakle, većina kodeksa 10 Kačićev rukopis: »Konfrontirajući taj treći kodeks s Kačićevim rukopisom, stekao sam uvjerenje da je ovaj kodeks pisao Kačić osobno, a prema tome da se ovdje zaista radi o Kačićevim filozofskim rukopisima.«

Smatram da je identifikacija pogrešna. Osim toga, osim potpisa, sve što je u sumartinskom arhivu sačuvano od onoga što je Kačić vlastoručno pisao, pisano je bosančicom, tako da je neki pokušaj identifikacije rukopisa praktički nemoguć.

Iza ovoga slijedi glavni Glibotićev argument: »U tom uvjerenju [da je treći kodeks pisao Kačić osobno, D. B.] utvrdila me je još činjenica: na strani 246. generalne fizike, gdje se raspravlja o svjetlosti, ispod naslova: *Propositio — Lux corporum primitiva . . .*, upisana je istim rukopisom i crnilom godina 1747, a to je godina kad je Kačić bio gvardijanom u Sumartinu. Zašto je on zapisao tu godinu, ne znam. Možda je tada dao zadnju ruku tomu poglavlju. Svakako ta godina puno govori i svjedoči, da je to Kačićev rukopis. Čiji bi mogao inače biti u to vrijeme?«

Ovdje je ujedno i najveći Glibotićev previd. Ono, naime, što je on pročitao kao oznaku godine 1747, nije uopće broj, već su to slova — *istit* kojima završava naslov ispod kojeg je navodno godina zapisana. Puni naslov glasi: *Lux corporum primitiva in concitatissime motu partium ejusdem probabiliter consistit*, i napisan je u tri reda, tako da je zadnja riječ razdvojena, te je *cons-* ostalo u drugom a *-istit* samo čini treći red. Ono *-istit* je odista tako napisano da na prvi pogled nalíči broju 1747, pa i nije čudno što je Glibotić, previdjevši gornji red, mogao biti zaveden.

Ovim je oboren glavni Glibotićev argument. No, niti onaj prvi, da je naime Andreas ime autora, ne mora značiti da se radi upravo o Kačiću. Autor može biti i drugi neki Andreas.

Tako zaista i jest. Do sada smo se zadržali samo na čisto vanjskim, formalnim oznakama rukopisâ. Glibotić je samo na temelju njih i stekao svoje uvjerenje. No, pažljivim čitanjem sadržaja ustanovio sam da su u ovim rukopisima fizike iznijete postavke i zadržana ista ona argumentacija koju možemo naći u fizikalnim rukopisima što se kao rukopisna ostavština Sumartinjanina fra Andrije Dorotića čuvaju u arhivu franj. samostana

u Makarskoj. Štoviše, onaj rukopis koji se povremeno može naći u sva tri sporna kodeksa, posve je izvjesno baš Dorotićev rukopis. Daljnji, materijalni, tj. sadržajni argumenti za ovu identifikaciju moći će se naći u mojoj studiji *Filozofija Andrije Dorotića* koja je u pripremi.

Sumartinski kodeksi nisu dakle Kačićevi. Glibotićeva velika zasluga ostaje što je na njih upozorio, potakao time na bliže stručno ispitivanje, te još jednom aktualizirao pitanje Kačićeve filozofijske ostavštine. Što je s njom?

Eterović je izgleda našao jedan manji dio: »Kodeks nosi ovaj natpis: *Cursus philosophicus, quem Sebenici in conventu S. Laurentii Martyris Reverendus Pater Frater Andreas Miossich evangelicus concionator et sacrae Theologiae lector generalis, ordinis Minorum regularis observantiae, dictabat. Nazad kakvih 13 godina našao sam ovaj rukopis u arhivu sv. Lovre u šibeniku i na prvi se mah oveselio misleći da je ovo rukopisna filozofija, u kojoj govori Kačić u predgovoru k *Elementa Peripathetica*. Na žalost nije ovo nego jedan dio pitanja iz logike. Djelo jest našeg Milovana, ali pisano od Koserića i od njega zajedno sa ostalim knjigam zavještajem ostavljeno biblioteci sv. Lovre.« (Eterović, op. cit., str. 22, bilj. 1.)*

Pitanje Kačićevih filozofijskih rukopisa ostaje, dakle, otvoreno. Svi, međutim, koji su o tome nešto pisali smatraju izgleda izvjesnim da je u vrijeme objavljivanja »male logike« Kačić ostala najavljena djela imao već spremljena za tisak. No, druga je mogućnost da je on iščekivao najprije reakciju javnosti (»si ... placuerit«), ne bi li tek prema njoj odlučio da li da iz svojih zabilježaka za predavanja što ih je u Zaostrugu držao iz filozofije i u šibeniku iz teologije sačini zaokružena djela. Može biti i to da je, ili zbog nezadovoljavajuće reakcije javnosti na »malu logiku« ili pak u uvjerenju da je pjesničko buđenje naroda jedini njegov pravi poziv, odustao od sređivanja bilježaka i sastavljanja gotovih filozofijskih djela. Sve njegove najrazličitije zabilješke, kao i sigurno vrlo bogata korespondencija, nestale su. O uzrocima možemo samo nagađati, kao što to uostalom oprezno čini Eterović (str. 39—40).

Istraživanje oko Kačićeve filozofijske zaostavštine nije ovim, dakako, završeno. Možda bi valjalo još jednom ispitati rukopise iz filozofije (uglavnom prilično oštećene) u arhivu samostana u Zaostrugu.

Zusammenfassung

Der kroatische Dichter, der Franziskaner Andrija Kačić-Miošić war durch eine ganze Reihe von Jahren Lehrer für Philosophie und Theologie in Zaostrog, Šibenik und Sumartin. In Venedig hat er 1752 auch ein philosophisches Werk herausgegeben unter dem Titel »Elementa peripathetica juxta mentem subtilissimi Doctoris Joannis Duns Scoti«. Neben dieser »kleinen Logik« versprach er im Vorwort an die Leser die Ausgabe einer »grossen Logik beider Physik und Metaphysik«, sollte diese erste gedruckte Schrift bei den Lesern Anklang finden (si haec minor Logica placuerit).

Aber bis zu seinem Tod hat Kačić dann kein philosophisches Werk herausgegeben. Mehr noch, bis heute wurden in den Resten seines zum grossen Teil verschwundenen Nachlasses nicht einmal vorbereitende Notizen für die geplanten Schriften gefunden.

1973 wurden im Archiv des Franziskanerklosters in Sumartin drei Handschriften aufgefunden (Codex, 8, 9, 10) bei denen Pater Ivan Glibotić feststellte (»Kačić« Nr. 5. S. 165—67), dass sie Kačić gehören und gerade die angekündigten und noch nicht aufgefundenen Werke enthalten.

Hier wird aber argumentiert Glibotićs These angefochten, und nicht Kačić gilt als Autor—wie die These das möchte—sondern der wahre Autor dieser Handschriften ist der Sumartiner Pater Andrija Dorotić (1761—1837). Ein genaues Referat und eine Bewertung des Inhalts der Handschrift, wie auch weitere Argumente für deren Zugehörigkeit zu Dorotićs Werk wird in der Monographie »Die Philosophie Andrija Dorotićs« gegeben werden, deren Ausarbeitung noch im Gange ist.